L-UNIVERSITÀ TA' MALTA
IL-FAKULTÀ TAL-ARTI
ID-DIPARTIMENT TAL-MALTI

MAL1031 IR-REGOLI TAL-KITBA MALTIJA FIL-PRATTIKA 2

Il-Ħamis, 15 ta' Jannar 2015 (9:15 – 11:45)

NOTA: F'dan l-eżami l-istudenti ma jistgħux jużaw kotba.

IKKOREĠI S-SILTIET KOLLHA (3) (100 MARKA)

Int u tikkoreġi, żomm f'moħħok dawn il-punti importanti:

- Dan huwa eżami tar-regoli ortografiċi. Mela xogħlok hu li tikkoreġi l-iżbalji tal-ortografija biss, u mhux l-għażla tal-vokabolarju, is-sintassi, l-istil, eċċ.
- Ikkoreġi billi tħożż sing taħt il-kelma l-ħażina u fuqha tikteb il-kelma t-tajba sħiħa bl-aħmar.

1. Il-Lampuki (Adattata minn http://www.agric.gov.mt/home?l=1)

Ir-riċerka fuq il-lampuki

Jekk naraw il-qbid annwali tal-lampuki fuq medda ta' snin jidher li baqa' konsistenti. Iżda rridu niftakru li biex jinqabdu dawn il-lampuki qed isir sforz ikbar minn qatt qabel. Is-sajjieda qegħdin jitfgħu ħafna iktar ċimi milli kienu jitfgħu fil-qedem u qegħdin joħorġu ħafna iktar 'il bogħod. Mis-sena 2000 sal-lum qed tinġabar informazzjoni fuq il-lampuki biex issir stima tal-kwantità ta' ħut li hemm fil-baħar u fuq l-istat tiegħu. Il-ħut jitkejjel u jintiżen u wara l-ħuta tinfetaħ sabiex jiġi stabbilit jekk hix mara jew raġel u f'liema stat ta' żvilupp tkun waslet. Minn wara l-widnejn tal-ħuta jittieħdu għadmiet żgħar li jissejħu *otoliths*. Wara proċess twil, dawn jiġu eżaminati taħt il-mikroskopju. Il-lampuka hi ħuta li tikber malajr u kuljum tifforma ċirku fl-*otolith*. Dawn jinqraw b'ħafna paċenzja u b'hekk ix-xjentisti jkunu jafu kemm għandha żmien dik il-lampuka. Hemm bżonn ta' informazzjoni minn studju mifrux fuq ħafna snin sabiex joħroġ riżultat tajjeb. B'evalwazzjoni ta' dawn ir-riżultati x-xjentisti jagħtu parir lill-awtoritajiet sabiex jieħdu l-miżuri neċessarji biex

jirregolaw is-sajd. Għal aktar informazzjoni wieħed jista' jċempel lid-Direttorat għall-Kontroll tas-Sajd fuq *Freephone* 80072240 kif ukoll jibgħat ittra elettronika fuq infofisheries.mrra@gov.mt.

Preparazzjoni għall-istaġun tal-lampuki

Is-sajd tal-lampuki għandu qafas regolatorju taħt il-kappa ta' Regolament tal-Kunsill (KE) ta' Diċembru 2006, li jittratta miżuri ta' ġestjoni għall-isfruttament sostenibbli ta' riżorsi tas-sajd fil-Baħar Mediterran. Is-sajd tal-lampuki jrid ikun ukoll konformi mal-obbligi tar-Rakkomandazzjoni tal-GFCM (2006/2) dwar l-istabbiliment ta' staġun magħluq għas-sajd tal-lampuki bil-kannizzati. Dawn ir-regolamenti jistabbilixxu l-perjodu tas-sajd tal-lampuki bl-użu tal-kannizzati kif ukoll l-ammont massimu ta' bastimenti li jistgħu jistadu għal-lampuki bil-kannizzati. Għaldaqstant, in-numru ta' bastimenti li jipparteċipaw fis-sajd għal-lampuki fiż-żona ta' 25 mil nawtiku m'għandux jaqbeż il-130. Qabel ma jibda l-istaġun għas-sajd tal-lampuki id-Direttorat għall-Kontroll tas-Sajd joħroġ sejħa għas-sajjieda li huma interessati li jistadu għal din il-ħuta. Meta japplikaw, is-sajjieda jindikaw f'liema distrett jixtiequ jaħdmu. Il-pożizzjoni tal-kannizzati li jiffurmaw ir-rimjiet tas-sajd tal-lampuki jittellgħu bil-polza u kull sajjied jiġi allokat rimja. Ir-rimja hija bħal triq fil-baħar li tkun esklussiva għal sajjied partikolari. Wara li jingħata l-ewwel pożizzjoni mill-Awtoritajiet tas-Sajd, is-sajjied ikun jista' jitfa' ċ-ċimi tiegħu f'direzzjoni li tingħatalu. Fl-aħħar ġimgħa qabel il-ftuħ tal-istaġun is-sajjied jibda jipprepara l-irbit tal-palm mal-kannizzati. Huwa ferm komuni li sajjied ikollu mal-200 ċima. Aktar ma toħroġ 'il barra, iktar jaqa' fond u fin-naħa tal-Punent ta' Malta l-kantun ġieli jdum tmien minuti biex jinżel f'qiegħ il-baħar.

Obbligazzjonijiet

Kull sajjied li huwa awtorizzat li jaħdem għal-lampuki jingħata liċenzja speċjali li fuqha jkun hemm l-obbligazzjonijiet li wieħed għandu jħares. Kull sajjied tal-lampuki jrid jinforma lid-Direttorat għall-Kontroll tas-Sajd kull meta joħroġ jistad kif ukoll xħin jidħol lura fil-port. Is-sajjieda jħottu

l-ħut fil-preżenza ta' uffiċjal tas-sajd f'wieħed mill-portijiet magħżula li huma 7 f'Malta u 2 f'Għawdex, sabiex jittieħed kampjun tal-qabda kif inhu stipulat fir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 1224/2009 tal-20 ta' Novembru 2009 li jistabbilixxi sistema Komunitarja ta' Kontroll sabiex tiġi żgurata l-konformità mar-regoli tal-Politika Komuni tas-Sajd.

Il-valuri nutrittivi

Il-ħut għandu jifforma parti minn dieta bbilanċjata u huwa importanti għas-saħħa tal-bniedem. Huwa sors ta' vitamini u minerali u fih ukoll ħafna proteini ta' kwalità għolja. Il-lampuki huma sors tajjeb tal-vitamina B12 u l-vitamina B6 kif ukoll ta' *niacin* (vitamina B3). Il-vitamini B jgħinu ħafna fil-metaboliżmu taċ-ċelloli tal-ġisem kif ukoll iżommu l-ġilda u l-muskoli b'saħħithom. Il-vitamina B12 hija importanti wkoll għas-sistema tan-nervituri tagħna kif ukoll tgħin fis-saħħa tad-demm. Fil-lampuki hemm ukoll minerali bħall-fosfru u l-putassa. Fuq kollox huma sors importanti ħafna tal-mineral silenjum. Is-silenjum jaħdem f'sinerġija ma' vitamini importanti bħalma huma l-vitamina C u E li flimkien jgħinu biex jipprevjenu xi tipi ta' kankri bħal dak tal-pulmun, tal-musrana u tal-prostata. Il-lampuki tista' ssajjarhom f'diversi modi, kif ukoll isservihom ma' zlazi differenti. Fir-riċetti Maltin il-lampuki nsibuhom ħafna maz-zalza tal-kappar u l-bżar aħdar. L-aljotta hija soppa tal-lampuki magħrufa ħafna magħna l-Maltin u li hija ferm sustanzjuża u tajba għal saħħitna. Sabiex inżommu r-riċetti tagħna bilanċjati tajjeb li nikkontrollaw iż-żidiet ta' mluħa u xaħmijiet. Dawn għandhom dejjem ikunu baxxi ħafna.

Tagħrif siewi għall-konsumatur – Kif tippriserva l-ħut

Għalkemm il-ħut l-aħjar li jittiekel 'mill-baħar għall-borma', fl-istess ħin tajjeb ukoll li ssajjar xi lampuka f'Diċembru meta s-sajjieda ma joħorġux minħabba l-maltemp. Dawn huma ftit pariri ta' kif għandna niffriżaw il-ħut bl-aħjar riżultati possibbli. Jekk insegwu dawn il-ftit punti, ħut frisk, iffriżat malajr u mnaddaf kif suppost, għandu jibqa' bla ebda taħsir għal madwar sitt xhur. It-temperatura tal-friża trid tkun 22 grad taħt iż-żero. Iktar ma l-ħuta tiġi ffriżata malajr, meta tkun għadha friska, iktar se żżomm il-karatteristiċi tagħha. Il-ħut għandu jiġi mnaddaf mill-imsaren u l-garġi. Trid

tingħata attenzjoni sabiex l-imsaren ma jinfaqgħux għax il-kontenut ikun fih ħafna *bacteria* li tgħin biex tqassar il-ħajja tal-ħuta ffriżata. Huwa importanti li l-ħuta tinħasel sew minn ġewwa. Il-qxur (*scales*) m'għandhomx jitneħħew qabel ma tiffriża. Il-ħut m'għandux jitpoġġa kollu f'daqqa ġo borża waħda iżda f'boroż separati; b'hekk it-temperatura tinżel iktar malajr u għaldaqstant il-ħut ikollu *shelf life* itwal. Il-ħut għandu jiġi ffriżat frisk, però l-frott tal-baħar u l-gambli għandhom jissajru għal ftit minuti, jitqaxxru u jiġu ffriżati f'porzjonijiet.

2. L-EWWEL DARBA FL-ISQAQ

Adattata minn *L-Isqaq* ta' Ġużè Chetcuti

L-isqaq kien daqs tefgħa ta' ġebla bogħod mit-triq fejn konna noqogħdu. Imma f'dan l-isqaq jien qatt ma kont għadni rsaqt, u ma kont għadni naf xejn bl-uċuħ ġodda u l-ħbieb li kelli nagħmilha magħhom. U meta morna hemm ħassejt bħal diqa f'qalbi: dak id-djuq, dik l-art imħarbta, dawk il-ħitan għolja miżgħuda bit-twieqi li minnhom kienu ħierġa għal nofs l-isqaq bċejjeċ tal-għewied twal u mdendla magħhom ħwejjeġ ta' kull lewn, tfal ħafjin jilagħbu u jwerżqu, tal-ħaxix bil-karettun bil-ħmar f'ras l-isqaq jgħajjat b'ħanġra daqsiex, u nisa mit-twieqi u mill-bibien jgħajtu huma wkoll kemm jifilħu. U biex ikomplu f'din is-sinfonija ta' għajjat kien hemm ukoll il-klieb jinbħu u jiġġieldu. Sa gallinari bit-tiġieġ barra l-bibien kien hemm!

Din kienet il-laqgħa li sibna kif wasalna fl-isqaq. Ħassejt imsarni jinżlu f'saqajja meta rajt fiex u fejn kont sejjer ngħix. Min qatt kellu jgħidli dakinhar li hemmhekk, f'dak is-swied ta' qalb, f'dik it-triq fejn id-dawl tax-xemx ftit jimraħ, qalb dawk in-nies li dak il-waqt kollha rajthom uċuħ il-forka, hemmhekk kelli nqatta' sittin sena u fuqhom!

Id-dar il-ġdida kienet żgħira. Żgħira ħafna għall-familja li konna. Żewġ gabubiet isfel, oħra fuq, u bejt. Xejn aktar. Imma dik kienet ix-xorti li missitna, u kellna nintrabtu magħha bla tgergir xejn.

Ommi nagħtihielkom b'mara li kellha karattru sod. Għal dawk id-daqqiet tal-ħajja taħsbux li hi bkiet jew hi b'xi mod ċediet u nfixlet x'ser taqbad tagħmel. Kienet taf li ż-żmien li ġej kien iebes ħafna għaliha u għalina, madankollu ħejjiet ruħha għal kulma kien sejjer jinqala' u meddet għonqha hi għax-xogħol biex iġġib lili u 'l ħuti l-biċċa ħobż x'nieklu kuljum. Kien xogħol iebes dak tagħha, għax meta trid min-nies, il-ħobża jitimgħuhielek bl-imrar.

Meta missieri miet, ommi qaltli li, billi jien kont il-kbir, kelli jien naħdem għall-familja. Imma kont għadni żgħir wisq biex jiena dan stajt nagħmlu, u ommi dak il-mument qaltli hekk sforz id-dwejjaq li kellha fuqha. Ix-xogħol kien għaliha. Jien kelli noqgħod id-dar indur u nieħu ħsieb ħuti li kienu għadhom żgħar.

L-impressjoni, l-ewwel waħda, li ħadt kif wasalna fl-isqaq kienet ħażina, imma din żiedet tħassret b'inċident ċkejken li ġara f'mument wieħed, imma li ħallieni mwerwer il-lejl kollu. Konna għadna bilkemm qgħadna, dakinhar stess filgħaxija, l-ewwel ġurnata li morna noqogħdu hemm fl-isqaq. Ħwejjeġ ma jitwemmnux, xbejba akbar minni sewwa fis-snin ġiet tiġri għal fuqi u ntefgħet għarkupptejha quddiemi tibki u twerżaq u titlobni naqbeż għaliha, għax ġejjin isawtuha. Kienet liebsa diżutli, libsa merħija magħha, maħmuġa u mqattgħa. Xagħarha mgħaqqad qisu lanżit u għajnejha mitlufa fil-ħofra. B'idejha nixfin u mgħaddmin qabdet miegħi u kważi bdiet tweġġagħni. U f'wiċċha u ħarsitha kien jidher il-biża' ta' waħda barra minn sensiha. Bdiet tħaddanni magħha biex ma nitlaqx niġri, u tibki u titlobni naqbeż għaliha.

"Ġejjin isawtuni, tħallihomx, ġejjin isawtuni!" bdiet tgħajjat.

Raġel qisu ġolf ħareġ jiġri minn rokna fl-isqaq u ġie u ħataf minn xagħarha lil dik ix-xbejba u karkarha warajh.

“Jien għedtlek li m’għandekx toħroġ,” qalilha jgħażżeż snienu, “jien għedtlek, issa hu…”

U kompla jġebbidha minn xagħarha, u hi twerżaq twerżiq li jtarrax. Kien jidher li l-istejjer ta’ dik ix-xbejba kulħadd kien drahom, għax kulħadd baqa’ fejn kien, ma tniffisx. Kelb biss li mar jiġri warajhom jaqbeż u jinbaħ. Dik ix-xbejba, Kristina, moħħha kien ħafif, u missierha u ommha kienu jżommuha d-dar, allaħares toħorġilhom. Ma kinitx għadha għaddietli l-ħasda li ħadt ta’ dik ix-xbejba, meta mill-kantuniera tal-isqaq nilmaħ riesaq wieqaf u dritt raġel liebes pulit b’bagalja f’idu. Miegħu kien hemm raġel ieħor bla ġlekk xejn, qmis miftuħa u l-kmiem imxammra, jgħaġġel bil-pass tiegħu. Żewġ nisa li kienu fuq l-għatba ta’ bieb qed jitkellmu ras imb ras, malli lemħu ’l dak ir-raġel ġej, waħda qalet lill-oħra: “Ġej it-tabib! Ġej!” U marret tiġri lejn id-dar li kien hemm fil-ħajt tal-faċċata tal-isqaq, imbuttat u fetħet beraħ il-bieba li kienet imbexxqa, u għajtet minn barra: “Ton, għidilha li wasal, għidilha, Ton!”

Ma’ dik l-għajta donnu qam l-isqaq kollu. Nisa tfaċċaw fit-twieqi u l-bibien, tfal bdew ħerġin minn kull dar, u daqs nofs tużżana rġiel li kienu f’ħanut f’nofs l-isqaq jilagħbu l-karti u jixorbu l-inbid ħarġu huma wkoll jittawlu.

Kont għadni żgħir, id-dinja ma kontx nafha, imma ngħid is-sewwa, avolja f’dik l-innoċenza li kont, xi ħaġa fhimt. U l-għada filgħodu sibt li ma kontx fhimt ħażin. Smajt min jgħid:

“Tifla għandha!”

“Din Rita wkoll! Għadha tifla hi!” qabżet tgħidilha l-oħra.

“Tifla?” staqsietha l-oħra, “Mela se tibqa’ tifla Rita?”

“U mela ta’ tmintax-il sena tgħidilha kbira?”

“Dik għandha għoxrin, għalqithom. U tmerinix. Twieldet f’idejja. Kien Sibt il-Għid. Niftakar daqskemm niftakar x’kilt ilbieraħ.”

U t-taħdita baqgħet sejra qalb ħafna raġunar, tixjir ta’ jdejn, tberriq ta’ għajnejn u għajjat. U min jaf kif kienu jispiċċawha, aktarx bil-ġlied, kieku ma semgħux il-ħdax idoqqu, u waħda

ftakret li kienet ħalliet l-ikel fuq in-nar se jinħarqilha u l-oħra li kienet għad trid trodd il-brodu.

Imma t-twelid ta' dik it-tarbija ma kellux jieqaf hemm. L-għada – kien il-ħin ta' nżul ix-xemx – mid-dar tal-ħajt tal-faċċata tal-isqaq bdew ħerġin tnejn tnejn it-tfal, lebsin l-aħjar ilbies tagħhom, it-tnejn ta' quddiem wieħed kellu xemgħa f'id waħda u speċi ta' xugaman imdendel fl-id l-oħra, u l-ieħor bħal baċir f'idejh, qisu platt kbir ileqq bħall-fidda. Wara t-tfal il-mistednin, ukoll imqassmin tnejn tnejn, u fl-aħħar tal-ġilwa l-majjistra u xbejba żżomm it-tarbija li kienet liebsa libsa bajda tal-ħarir. Tista' tgħid in-nies kollha tal-isqaq kienu mistiedna.

Dik il-ġilwa ta' tfal, irġiel u nisa mill-isqaq żbukkat fi triq wiesgħa, kbira u twila, fejn ħafna min-nies kienu jidhru medhija bix-xogħol tagħhom u oħrajn iduru minn naħa għal oħra bħal min irid jaħli l-ħin, ma jafx x'se jaqbad jagħmel. Il-ġilwa malli ħarġet mill-isqaq ġibdet għan-naħa tal-lemin lejn il-knisja li kienet nofs mil bogħod, trid tgħaddi t-triq kollha u tiġi f'daqsxejn ta' misraħ biz-zuntier dejjem mimli bin-nies jitlajjaw u jpaċpċu. Minn hemm il-ġilwa qabdet triqitha għall-knisja. Jien, megħlub bil-kurżità, imxejt wara u dħalt ukoll fil-knisja magħhom.

3. Il-Maltin u l-Qari (Adattata mill-ktejjeb *Ħożż fl-Ilma* ta' Adrian Grima)

Il-Maltin huma l-anqas nies li jaqraw fil-ħin liberu tagħhom fl-Unjoni Ewropea. U l-Mediterranji, b'mod ġenerali, jaqraw inqas min-nordiċi. F'konferenza dwar il-qari li organizza l-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb f'Marzu tal-2008 wara li ħareġ dan ir-riżultat negattiv, kien hemm kelliema b'esperjenza f'bosta oqsma, bħall-pubblikazzjoni u l-edukazzjoni, li qalu li dan in-nuqqas ta' qari għandu x'jaqsam mal-istil tal-ħajja tagħna, mal-klima, mal-importanza li nagħtu

lis-soċjalizzazzjoni, lill-baħar u lis-sema blu. Kien hemm ukoll min esprima suspett li n-numri xejn sbieħ dwar il-qari f'Malta jistgħu jkunu żbaljati (dawn l-Ewropej x'jafu dwar il-qari f'Malta?) u li fil-fatt il-Maltin minn 15-il sena 'l fuq jaqraw iżjed milli tissuġġerixxi l-istatistika tal-Kummissjoni Ewropea li qegħditna fil-qiegħ nett.

Il-fenomenu tal-qari huwa kumpless għax huwa marbut ma' bosta oqsma, bħall-edukazzjoni u l-influwenza tal-mezzi tal-komunikazzjoni, bħad-divertiment u l-kultura, u għalhekk jitlob analiżi lajka li għandha tibda mill-klassifika li għandna quddiemna, u mill-fatt – sagrosant – li pajjiżna, għall-kuntrarju tal-biċċa l-kbira tal-pajjiżi tal-Unjoni Ewropea li jinvestu l-enerġija u r-riżorsi tagħhom fit-tixrid tal-qari u tal-kotba, mhu jagħmel xejn biex ikattar il-qari u l-kultura tal-qari fost il-kbar.

F'dawn l-aħħar sjuf, il-Kunsill Nazzjonali tal-Ktieb, bir-riżorsi limitati li ngħatawlu, mexxa inizjattiva medjatika żgħira biex il-Maltin jieħdu ktieb magħhom ħdejn il-baħar. M'għandix dubju li din l-inizjattiva ħalliet l-effett pożittiv tagħha, imma biex tkun tassew effettiva nafu li inizjattiva bħal din trid tkun parti minn strateġija nazzjonali komprensiva li jkollha l-appoġġ sħiħ tal-klassi politika – li s'issa, fil-biċċa l-kbira tagħha, kienet indifferenti għalkollox lejn din il-problema – u tinvolvi oqsma differenti tal-ħajja Maltija, fosthom, fuq quddiem nett, il-mezzi tax-xandir u dawk li jħobbu l-kotba u l-letteratura. Ma saret ebda kampanja qawwija ta' din ix-xorta u r-raġuni jkollha tkun li l-politiċi u l-amministraturi ta' pajjiżna ma jqisux il-kura ta' din il-marda kronika bħala prijorità.

Forsi – u din hija interpretazzjoni iktar imqarba jew malizzjuża – bħan-nies tal-poter fir-raħal metaforiku ta' Ħaż-Żgħir ta' Ġużè Ellul Mercer, f'ċerti kurituri tal-poter f'oqsma differenti tas-soċjetà Maltija, mill-politika sal-Knisja, mill-mezzi tax-xandir sal-kultura, hemm min ma jridx li l-kotba jċaqilqu l-ilmijiet staġnati. Din aktarx hija interpretazzjoni ideoloġika

anakronistika, waħda li ma rridux nikkunsidraw... Jibqa' l-fatt li meta t-tfal jaraw stazzjon nazzjonali tat-televiżjoni sajjem għalkollox minn riferimenti għall-kontenut maħsub tal-kotba fil-programmi għall-kbar; meta jisimgħu lill-idoli tagħhom fid-divertiment, fl-isports, fil-kultura, u fil-politika jitnebbħu minn kollox ħlief mill-kotba, dan iħarbat ix-xogħol tajjeb li qed isir f'ħafna skejjel primarji biex it-tfal ifittxu dejjem iżjed l-esperjenza tal-qari u s-seħer tal-kotba. Jibqa' l-fatt ukoll li b'dan il-mod kollox jibqa' l-istess.

Riżultati negattivi bħal dawn iġegħluna niddubitaw mill-kwalità tal-edukazzjoni li qed nagħtu, jew mingħalina qed nagħtu, lill-istudenti, imma ma jispjegawx għala tant Maltin li kapaċi jaqraw (ma nafux *kemm* jafu jaqraw, imma ħila bażika għandhom żgur) jagħżlu li ma jaqrawx. Waħda mir-raġunijiet ewlenin hi li pajjiżna ma jistimulaniex biex naqraw. Meta ngħid pajjiżna qed nirreferi l-aktar għall-mezzi tax-xandir, speċjalment il-preżentaturi u l-personalitajiet li jidhru regolarment li jinfluwenzaw il-mod kif ngħixu u l-aspirazzjonijiet tagħna, l-Istat (jiġifieri l-uffiċjali li jmexxu dan il-pajjiż), il-politiċi, in-nies tal-kultura, il-Knisja, il-ġumalisti, u anki l-istituzzjonijiet edukattivi fil-livell sekondarju, postsekondarju u terzjarju... Ħafna personalitajiet ma jistimulawniex biex naqraw għax ma jaqrawx huma jew għax jaħsbu li m'għandekx issemmi l-kotba u l-qari meta tkun qed "tkellem lill-poplu." Minbarra l-eċċezzjonijiet magħrufin, fosthom l-artikli u d-diskorsi ta' politiċi ewlenin bħal Alfred Sant u Ugo Mifsud Bonnici; u minkejja l-istqarrijiet diskutibbli imma konvenjenti ta' personalitajiet magħrufin f'okkażjonijiet partikulari, bħall-Jum Dinji tal-Ktieb jew il-ftuħ tal-Fiera Nazzjonali tal-Ktieb, il-verità hi li l-kotba u l-qari mhumiex parti mill-immaġinarju kollettiv tagħna. Nissuspetta li anki hawnhekk il-ħuta minn rasha tinten. Anki fost dawk li għandhom jagħtu l-eżempju hemm nuqqas ta' qari u miegħu donnu m'hemmx il-konvinzjoni li r-riferiment għall-kotba u l-qari huwa rilevanti jew jappella għall-pubbliku inġenerali.

Il-kotba huma assenti mit-televiżjoni nazzjonali. Ngħidu aħna, l-iktar programm segwit f'Malta, l-aħbarijiet tat-tmienja fuq l-istazzjon nazzjonali, il-PBS, ftit li xejn jagħmel servizzi dwar kotba għax l-Awtorità tax-Xandir tqishom bħala promozzjoni kummerċjali u lill-PBS twaħħlu multa ta' madwar elfejn ewro jew aktar jekk l-istazzjon jinstab ħati ta' promozzjoni kummerċjali waqt l-aħbarijiet. Wieħed mill-ġurnalisti tal-PBS qalli li fil-fatt il-PBS kien weħel multa minħabba servizz dwar ktieb fl-aħbarijiet u llum il-kamra tal-aħbarijiet qed toqgħod iktar attenta minn qatt qabel. Din l-istorja tal-multa ma sibtx konferma tagħha, imma tagħti ħjiel tal-ambjent li fih iridu jaħdmu dawn il-ġumalisti. L-uniku mod kif tista' ssemmi ktieb f'dawn l-aħbarijiet huwa billi tippreżentah bħala parti minn aħbar. Pereżempju, jekk ikun ktieb dwar l-istorja ta' pajjiżna jew ta' partit politiku għandu iktar ċans li jissemma minn rumanz, għax l-idea hi li rumanz m'għandux il-valur ta' aħbar, m'hemmx ġrajja marbuta miegħu. Il-ġurnalist qalli li għalih il-kwistjoni kienet ċara: jekk fil-ktieb hemm xi ħaġa attwali, aħbar, il-ktieb jista' jissemma fil-kuntest ta' dik l-aħbar jew ġrajja. Jien semmejtlu poeżiji li jitkellmu dwar sitwazzjonijiet attwali, jew rumanzi li jirrikostruwixxu ġrajjiet storiċi jaħarqu, ngħidu aħna s-snin tmenin f'Malta, jew temi bħad-divorzju jew il-qerda tal-ambjent. Għedtlu li għalija kull ktieb tajjeb għandu dak il-potenzjal, imma hu deherlu li altru titkellem fuq ktieb tal-poeżiji jew rumanz (bla valur ta' aħbar) u altru titkellem fuq ktieb tal-istorja.

Il-kotba jissemmew primarjament fi programm kulturali niċċa bħal *Meander*, u mhux b'mod trażversali fi programmi ta' kull xorta li jilħqu firxa wiesgħa ħafna ta' nies. Fil-programmi mhux speċjalizzati, il-ktieb jissemma minħabba l-kontenut kulturali tiegħu, ma jissemmiex biex il-kittieba jew il-pubblikaturi jgħidulek minn fejn tixtrih. Jiġifieri biex ktieb tal-poeżiji jissemma fl-aħbarijiet, trid tiġri xi ħaġa, ngħidu aħna, jaħarqu l-ktieb jew jaħarqu lil min kitbu, jew xi ħadd jiżloq fih u jispiċċa l-isptar.